

Martina Berrocal: *Delegitimierung im tschechischen parlamentarischen Diskurs*. Berlin: Peter Lang, 2018, 242 s. ISBN 978-3631737460.

Recenzovaná publikace je výsledkem autorčina badatelského projektu, s nímž úspěšně promovala na Univerzitě Friedricha Schillera v Jeně. Dr. Martina Berrocal se dlouhodobě věnuje lingvistické analýze českého politického diskurzu a obecně jazyku v politice. V centru zájmu stojí především pragmaticko-rétorická a diskurzivní analýza, teorie zdvořilosti a její porušení či korpusová lingvistika. Všechny výše zmíněné oblasti jsou v předkládané publikaci diskutovány. Monografie s názvem *Delegitimierung im tschechischen parlamentarischen Diskurs* (česky *Delegitimizace v českém parlamentárním diskurzu*) představuje diskurzivní strategie, potažmo stylistické a rétorické prostředky, kterými se politici působící v dolní komoře českého Parlamentu snaží systematicky zpochybnit legitimitu svého politického protivníka. Tato práce se soustřeďuje na analýzu řečových promluv vybraných politiků, a to na úrovni jazykových makro-, mikro- i mezostruktur. Autorka výběr tématu odůvodňuje nedostačujícím zájmem (mezinárodní) akademické obce o výzkum v oblasti českého politického diskurzu a naopak zvýšenou pozorností vůči interakčním procesům parlamentárního jazykového prostředí u jiných jazyků a kultur. Kniha je tematicky rozdělena do pěti kapitol.

V první kapitole je zhruba představen cíl práce a analyzovaný korpus textů, zdůvodněn výběr tématu a nastíněna výstavba textu.

Na úvodní část navazuje v druhé kapitole pojednání o disciplíně polito-lingvistika. Jsou představeny základní pojmy a koncepty, s nimiž se v této disciplíně pracuje, a je zmíněn způsob a oblast bádání, které jsou pro tuto odnož jazykovědy typické. Autorka se dále zabývá definicí disciplíny samotné, přičemž je brán ohled na její historický vývoj a již tradiční postuláty a teorie, které jsou například v anglickojazyčném prostoru spojovány s au-

tory jako Paul Chilton či Harold Lasswell. Dále jsou postupně představeny všechny důležité metody, které v rámci disciplíny politolingvistiky nacházejí uplatnění. Jde především o metody systémové funkční lingvistiky, kritické diskurzivní analýzy, mediační diskurzivní analýzy či korpusové lingvistiky, přičemž jsou u každého z přístupů diskutovány také výhody a nevýhody jejich použití. Další částí je podkapitola věnovaná lingvistickému výzkumu v oblasti jazyka politiků v zemích užívajících západoslovanské jazyky, tedy České republice, Polsku a na Slovensku. Je podán podrobný přehled výstupů badatelských aktivit v nejrůznějších podoblastech výzkumu za posledních více než 25 let. Výčet obsahuje publikace věnující se následujícím tématům: obecný přehled, včetně funkčních a formálních charakteristik jazyka užívaného v politice; politické metafory a frazémy; metody politické manipulace a persvaze; jazyk volebních kampaní či agitace a v neposlední řadě také mluvený jazyk v televizních debatách. Tato část je zakončena krátkou diskuzí na téma parlamentární diskurz jako takový a je také opatřena výčtem již publikovaných studií a monografií k danému tématu v česko-slovensko-polské oblasti, ale také jinde v zahraničí.

Třetí kapitola se zaměřuje na teoretické vymezení pojmu zdvořilost a nezdvořilost v rámci jazykové interakce, a to hned z několika úhlů. V první části je nabídnut detailní a propracovaný přehled vývoje výzkumu lingvistického fenoménu zdvořilosti, a to od prvních (předvědeckých) příspěvků ke správnému třibení mravů, až po ryze abstraktní teorie vytvořené v posledním desetiletí. Autorka se věnuje příspěvkům lingvistů, jako je například Robin Lakoff, H. P. Grice či Penelope Brown a Stephen Levinson, vyzdvihuje nejdůležitější body dané teorie a jednotlivé přístupy mimo jiné porovnává. Důležitou součástí je pasáž o kritice dvojice Brown a Levinson, hlavně problematika hypotézy tzv. "face", na níž navazuje zpráva o stavu výzkumu reagujícího na zmíněnou přelomovou hypotézu v prvních patnácti letech nového tisíciletí. Kromě aktuálních diskurzivních, či chceme-li postmoderních, přístupů jsou zmíněny i jiné, alternativní, metody, jako je například teorie Mariny Terkourafi pracující s konceptem interakčních *frames* či metoda nazývaná *rapport management*, s níž je spojována Helen Spencer-Oatey. Ve druhé části kapitoly je představen druhý pro argumentaci důležitý koncept – nezdvořilost. Podobně jako u jeho sémantického protějšku jsou i v tomto případě shrnuty dosavadní příspěvky na toto téma a diskutovány základní teoretické poznatky daných autorů. Kapitulu zakončuje krátké pojednání o diskurzivní identitě, především s přihlédnutím k vytváření identity a zaujímání pozic v prostředí parlamentárních legislativních orgánů. Zde jsou konfrontovány názory kognitivně orientovaného přístupu Teuna van Dijka

a Corneliie Ilie, která poukazuje na důležitost interakčních vlivů vyplývajících z náтуры parlamentní debaty samotné.

V předposlední kapitole se dostáváme k vlastnímu empirickému výzkumu a jeho výsledkům. Nejdříve je krátce definičně obsáhnut pojem legitimizace a delegitimizace a jeho nejdůležitější aspekty. Dále se autorka v textu věnuje představení zkoumaného materiálu a užití metody analýzy. Je záměrně a vhodně zdůrazněno, že výzkumu podléhaly projevy týkající se vysoce relevantních témat, jako je státní rozpočet, korupce či klientelismus, které daní politici přednášejí na plenárním zasedání, tedy před zraky veřejnosti, nikoli v rámci pracovních skupin mimo jednací síň. Konkrétně řečeno byl zpracováván materiál z projevů ohledně státního rozpočtu (2010–2013), debat o zrušení poslanecké imunity (2011–2013) a debat před prezidentskou volbou (2008). Práce dále obsahuje krátké shrnutí politického vývoje České republiky v daném časovém úseku, doplněné o několik dat a dalších faktografických údajů. S odkazem na výše zmíněná teoretická východiska je formulována metoda, v rámci níž jsou jednotlivé projevy podrobeny rozboru na makroúrovni, kde je hlavním zájmem popis diskurzivní organizace textu, obecná tendence textu ke konsensu či konfrontaci či struktura argumentace, a mikroúrovni, kde je kromě klasických kategorií jako například deixis, mluvní akty či implikace zkoumána mimo jiné také dialogická strategie a (ne)zdvořilostní přístupy mluvěcího. Vlastní analýza začíná na str. 103 kvantitativním vyhodnocením korpusové analýzy projevů, která proběhla pomocí programu *UAM Corpus Tool*. Z výsledků je patrné, že autorka definovala pět základních delegitimizačních strategií, a to sestupně dle četnosti výskytu v daných projevech: kritika/negativní postoj, citace protějšku, výtky, vtipný komentář a výzva/apel. Všechny zpracovávány strategie jsou detailně představeny na konkrétních případech. Komentáře k jednotlivým příkladům daných strategií zpracovávají bohatý repertoár užitého lexika, často se snaží také o další, vnitřní dělení jednotlivých strategických postupů (explicitace, etiketizace apod.). Při analýze jsou začleňovány teoretické poznámky a hypotézy, zvláště z oblasti výzkumu zdvořilosti, které již byly představeny dříve. Poslední částí předposlední kapitoly je zajímavá případová studie, v níž se autorka koncentruje na popis delegitimizačních strategií, které představují jediný cíl interakce mezi danými poslanci. Výchozím textem je v tomto případě výpověď Davida Ratha z června roku 2012 při projednávání možnosti odejmout mu jakožto poslanci poslaneckou imunitu. Zmíněná výpověď a v ní obsažené cíle (role oběti, napadání politických protějšků, inverze) jsou rozebírány z pohledu širších makrojazykových, diskurzivních struktur, a stejně tak vlastních jazykových realizací, především morfosyntaktického rázu.

Poslední kapitolou je shrnutí, v němž se autorka snaží nabídnout ucelený přehled výsledků analýzy, kterou prováděla na materiálu vybraných projevů v Poslanecké sněmovně. Jsou vyzdvíženy nejdůležitější aspekty teorie, která byla při analýze aplikována, a zopakovány vitální charakteristiky jazykového prostředí českého parlamentního systému. Podobně jsou opět zdůrazněny interakční vlastnosti zkoumaných projevů a důležitost koncentrace na vícero úrovni užitého jazyka. Shrnutí je doplněno o diskuzi možných podnětů k dalšímu výzkumu v této oblasti.

Publikace dr. Berrocal je zdařilým příspěvkem na poli diskurzivní analýzy a korpusového výzkumu lingvistických fenoménů v oblasti politického jazyka. Věnuje se tématu, které v tomto rozsahu ještě v bohemistické literatuře nebylo zpracováno. Výběr analyzovaného materiálu je relevantní, cenné je také uvedení samostatné případové studie k projevu D. Ratha. Stanovená metoda a její provedení odpovídá obsáhlosti zvoleného záměru, vyzdvihnout lze jistě také vhodné spojení přístupů kvantitativní i kvalitativní analýzy nashromážděných datasetů podávající ucelený pohled na specifika parlamentní jazykové praxe. Autorka na několika místech cíleně zmiňuje a detailně popisuje způsob propojení teoretických poznatků a faktických realizací v analyzovaných výpovědích, což můžeme označit také za velmi pozitivní. Přínos této publikace proto shledáváme nejen v jejím vlastním obsahu, ale také v široké škále impulzů, které podává ke vzniku prací dalších, podobně zaměřených.

Jan Ciosek